CONSIDERAȚII ASUPRA GENEZEI FORMELOR PLINE LA ADJECTIVELE DIN LIMBILE SLAVE ȘI BALTICE

DE

A. VRACIU

Universitatea „Al. I. Cuza", Iași

Existența adjectivelor articulate (pline) constituie una din trăsăturile morfologice specifice limbilor slave și baltice. Tipul cel mai vechi de flexiune s-a păstrat în lituaniană. Din analiza faptelor, pe care ni le oferă această limbă, se poate foarte ușor deduce că adjectivele determinate s-au format de la cele nominale (scurte) prin adăugarea unui pronume demonstrativ : *jìs* (masc.), *jì* (fem.) < i.-e. **yo* (masc.), **yā* (fem.), folosit inițial cu rol de articol hotărît (ca în limbile balcanice). Cf. lit. *báltas* „alb" (formă nearticulată) și *baltàsis* „cel alb" (formă pronominală). Acest procedeu apare în întreaga paradigmă. Astfel, la gen. sg. masc. *bálto-jo<bálto+jõ;* la ac. sg. masc. *báltąjį<bàltą+jį* și fem. *báltąją<báltą+ją;* la gen. pl. *baltų̃jų<baltų̃+jų.* Evident, datorită poziției enclitice, pronumele a suferit, ca și în slavă, diverse modificări. Cu toate acestea, atît în limba lituană veche, cît și în cea contemporană, adjectivele pline se prezintă ca structuri transparente (sînt însă cuvinte compuse).

Și în slava veche adjectivele conjuncte se obțin de la cele nearticulate prin simpla alipire a formelor cazuale corespunzătoare de la pronumele demonstrativ *jь ja, je;* cf. v. sl. **новꙑи** (masc.), **новаꙗ** (fem.), **новоѥ** (n.), „nou, nouă" < **новъ+и, ꙗ, ѥ.** La fel, în rusă : новый, новая, новое etc.

Trebuie să subliniem aici că deosebirile dintre cele două categorii de adjective nu sînt numai de natură formală. Adjectivele articulate arată o calitate a obiectelor sau ființelor cunoscute deja, menționate adică mai înainte în procesul de vorbire, proprietate pe care formele nominale nu o au.

În afară de limbile balto-slave, nu mai găsim idiomuri indo-europene, care să aibă adjective articulate propriu-zise. Doar în vedică, ceva mai des în iraniană și foarte rar la Homer se observă uneori folosirea pronumelui i.-e. **yo*, **yā* cu funcție determinativă [1]). Limbile balto-slave posedă însă

1) În legătură cu aceasta, vezi Z. Zinkevičius, ***Lietuvių kalbos įvardžiuotinių būdvardžių istorijos bruožai*** (Studii de istorie a adjectivelor pronominale în limba lituaniană), Editura de Stat pentru literatură politică și științifică, Vilnius, 1957, p. 9—11. Id., Некоторые вопросы образования местоименных прилагательных в литовском языке

unele caracteristici fundamentale, care le deosebesc radical de graiurile pomenite.

1. Astfel, spre deosebire de vedică, în balto-slavă pronumele demonstrativ nu se întîlnește la substantive, ci numai la adjective, participii și numerale ordinale.

2. Spre deosebire de iranică (limba Avestei), în balto-slavă pronumele *yo, *yā este postpus.

3. Terminațiile cazuale ale adjectivului nominal și ale pronumelui — cei doi termeni ai cuvîntului compus — se acordă în gen, număr și caz cu substantivul [2]).

Problema care se pune aici este aceea a cronologiei: cînd au apărut în balto-slavă adjectivele pline? Se poate menționa că chestiunea a suscitat numeroase discuții. De exemplu, K. Brugmann, A. A. Șahmatov, O. Hujer, J. M. Endzelin, J. Otrębski, P. Trost și alți lingviști [3]) au adus probe în favoarea genezei acestei categorii de cuvinte în perioada unității balto-slave [4]). Un punct de vedere opus a fost susținut de învățați ca A. Meillet, E. Fraenkel, A. Erhart, B. Rosenkranz și Z. Zinkevičius, după care tendințe asemănătoare ar exista și în alte limbi indo-europene și că ele s-au putut manifesta autonom și paralel în slavă și baltică. În orice caz, potrivit acestei concepții, prezența adjectivelor pronominale în balto-slavă nu poate fi pusă pe seama unei epoci de comunitate lingvistică.

Nu vom zăbovi aici asupra teoriilor mai vechi, ci vom examina mai pe larg părerile emise nu de mult, în două studii, de Z. Zinkevičius, cu care, cum se va vedea din analiza faptelor, e greu să fim de acord.

Concepția generală a autorului este axată pe afirmarea tezei că adjectivele articulate s-au dezvoltat independent în slavă și baltică.

1. Z. Zinkevičius nu neagă că, spre deosebire de alte idiomuri înrudite, în limbile baltice și slave folosirea pronumelui i.-e. *yo, *yā a evoluat în aceeași direcție.

2. Deși asemănător, procesul de contopire a adjectivelor cu pronumele a avut loc în condiții diferite: în baltică pronumele demonstrativ a fost

(Unele probleme legate de formarea adjectivelor pronominale în limba lituaniană), «Вопросы славянского языкознания», fasc. 3, Editura Academiei de Științe a U.R.S.S., Moscova, 1958, p. 53—54.

2) Cf. și Z. Zinkevičius, *op. cit.* (în lituaniană), p. 11—12, (în rusă), p. 54—55.

3) În această problemă vezi articolele noastre: *De la indo-europeană la balto-slavă. Inovații morfologice*, «Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza“ din Iași» (Serie nouă), Secțiunea III (Științe sociale), t. V (1959), p. 115—123. *Caracterele generale ale limbilor baltice*, «Studii și cercetări științifice», Filologie, Academia R.P.R., Filiala Iași, X (1959), fasc. 1—2, p. 120—123. *Problema comunității lingvistice balto-slave*, «Romanoslavica», IV (1960), p. 98—100.

4) În afară de studiile de mai sus, problema aceasta a fost dezbătută de noi și în articolul *Problema vechilor relații lingvistice balto-slave în discuția celui de-al IV-lea Congres Internațional al slaviștilor*, «Studii și cercetări științifice», Filologie, Academia R.P.R., Filiala Iași, IX (1958), fasc. 1—2, p. 151—164. Vezi și E. Fodor, *Studii de gramatică comparată a limbilor slave*, partea I-a. *Introducere și Fonetică*, București, 1959, p. 66—75.

atașat la adjective cu flexiune pronominală, iar în slavă — la adjectivele care păstrau vechea flexiune nominală.

3. Contopirea adjectivului cu pronumele s-a realizat independent și în etape diferite: în slavă fenomenul s-a produs în epoca slavei comune, iar în baltică — după scindarea unității lituano-letone.

În legătură cu acest din urmă fapt Z. Zinkevičius se oprește la unele nepotriviri de accent între cele două limbi baltice. Astfel, la acuz. sg. fem. lit. ***naũją*** „pe cea nouă" păstrează accentul vechi (cf. scr. *nóvām*, gr. **νέαν**, **r.** ***нóвую***), dar în cazul lui ***gývą*** „pe cea vie" (acuz. sg. fem.) accentul este nou, deplasat de pe terminație (cf. scr. *jīvám*, r. ***живýю***). Intonația sacadată (*lauztā*) din letonă (cf. let. *dzîvu)* ar proba că într-o fază mai veche accentul se afla pe desinență. „Așadar, — conchide autorul — în cuvîntul lituan ***gývą*** accentul s-a deplasat de pe terminație pe rădăcină după scindarea unității lituano-letone"[5]).

4. În fine, Z. Zinkevičius este tentat să folosească ca argument ce ar pleda pentru apariția independentă a adjectivelor pronominale în baltică și slavă faptul că această categorie gramaticală a evoluat în mod diferit în ambele grupuri de limbi.

Prima observație a autorului este împărtășită astăzi de toată lumea și nu afectează cu nimic concepția noastră. Într-adevăr, utilizarea pronumelui indo-european ****yo***, ****yā*** a avut în balto-slavă o dezvoltare aparte, diferită de cea a altor idiomuri înrudite. Acest pronume a fost folosit ca element de formare a adjectivelor conjuncte, pe cînd în celelalte limbi indo-europene a căpătat o altă funcție. Este evident că inovația din balto-slavă s-a produs pe baza unui material lingvistic comun mai tuturor limbilor indo-europene[6]).

Cea de-a doua obiecție a lui Z. Zinkevičius nu este esențială, căci nu prezintă prea mare importanță faptul că în baltică pronumele relativ (sau demonstrativ) a fost atașat la adjective cu flexiune pronominală (cf. lit. dat. sg. masc.: ***baltájam***<*baltámjam*<*baltám* + *jám*, loc. sg. masc.: *baltãjame*<*baltam̃(e)jame*<*baltamè*+*jamè*, dat. pl. masc: ***baltíesiems***< *baltíemsiems*<*baltíems*+*jíems)*, iar în slavă — la adjective cu flexiune nominală (cf. v. sl. gen. sg. masc. **новаѥго** < **нова** + **ѥго,** dat. sg. masc. **новоȣѥмоȣ**<**новоȣ**+**ѥмоȣ,** loc. sg. masc. **новѣѥмь** < **новѣ**+**ѥмь**), deoarece rezultatul e identic. De altfel, exemple de tipul celor din lituană se găsesc, după cum vom arăta în continuare, și în bulgară.

În al treilea rînd, este greu să fim de acord cu afirmația autorului, cum că adjectivele pline au apărut în lituaniană după destrămarea limbii baltice comune. Asemănările cu letona — care uneori merg aproape pînă la identitate — nu justifică o asemenea concluzie. Pentru aceasta să se compare gramaticile limbilor respective[7]).

---

5) *Op. cit.*, p. 9 (textul lituan), p. 52 (textul în limba rusă).

6) Vezi și T. Lehr-Spławiński, *Podstawy indoeuropejskiej wspólnoty* ***językowej bałto-słowiańskiej*** (Bazele indo-europene ale comunității lingvistice balto-slave), în „Z polskich studiów slawistycznych", vol. I, Editura Științifică de Stat, Varșovia, 1958, p. 125—136.

7) Pentru lituaniană vezi M. H. Петерсон, Очерк литовского языка (Contribuții la studiul limbii lituaniene), Editura Academiei de Științe a U.R.S.S., Moscova,

Dar noi nu acceptăm nici teza că adjectivele articulate s-au putut ivi independent și paralel în grupurile de limbi balto-slave. Este suficient să reamintim că adjectivele pronominale constituie particularitatea cea mai caracteristică a limbilor slave și baltice. „Noi am numit declinarea compusă a adjectivelor din limbile slave și baltice — spunea cunoscutul lingvist polonez, J. Otrębski, cercetător pasionat și strălucit al problemei balto-slave și al limbii lituaniene — drept cea mai remarcabilă particularitate comună lor, căci această inovație nu apare în nici o altă limbă indo-europeană“ [8]). S-ar putea pune întrebarea: cînd anume a putut avea loc formarea adjectivelor conjuncte? Probabil, într-o epocă foarte veche, cînd graiurile balto-slave se separaseră deja de cele care mai tîrziu au dat naștere limbilor germanice [9]). Aceasta trebuie să fi fost o perioadă cuprinsă între procesele de contopire a vocalelor indo-europene *o* și *a* și stadiul inițial al transformării consoanelor mediale în spirante [10]).

În sfîrșit, nici soarta diferită a adjectivelor pline în slavă și baltică nu poate fi invocată în sprijinul apariției lor autonome în cele două ramuri indo-europene.

În epoca istorică (de după apariția scrisului) limbile slave pierd aproape în întregime categoria adjectivelor nominale. Acolo unde se mai păstrează, acestea sînt folosite ca nume predicative, spre deosebire de faza mai veche, cînd aveau și funcție atributivă.

În prezent, dintre limbile slave, numai sîrbo-croata și slovena au păstrat cele două tipuri de declinare pronominală. Cf. în sîrbo-croată declinarea unui adjectiv ca *zèlen, zelèno, zelèna* (forma nearticulată) și *zèlenī, zèlenō zèlenā* (forma articulată). În mediobulgară, la formele conjuncte se mai adaugă și pronumele demonstrativ *tъ*, *ta, to,* devenit articol: **новъıнтъ, новаıата, новоıето; благъıнтъ, благаıата, благоıето** ș.a.m.d. Acest fapt lingvistic

---

1955. J. Otrębski, *Gramatyka języka litewskiego,* vol. III. *Nauka o formach* (Gramatica limbii lituaniene, vol. III. Morfologia), Editura Științifică de Stat, Varșovia, 1956. J. Jablonskis, *Rinktiniai raštai* (Opere Alese), vol. I., Editura de Stat pentru literatură politică și științifică, Vilnius, 1957. În privința letonei, vezi J. Endzelin, *Latviešu valodas gramatika* (Gramatica limbii letone), Editura letonă de Stat, Riga, 1951. *Mūsdienu latviešu valodas literāras gramatika*, I. *Fonetika un morfoloģija* (Gramatica limbii letone literare contemporane, vol. I. Fonetica și Morfologia), Editura Academiei de Științe a R.S.S. Letone, Riga, 1959. Pentru compararea limbilor baltice între ele și cu alte idiomuri indo-europene, vezi J. Endzelin, *Baltu valodu skaņas un formas* (Sunetele și formele limbilor baltice), Editura letonă de Stat, Riga, 1948. E. Fraenkel, *Die baltischen Sprachen. Ihre Beziehungen zu einander und zu den indogermanischen Schwesteridiomen als Einführung in die baltische Sprachwissenschaft*, Heidelberg, 1950.

8) Славяно-балтийское языковое единство (Unitatea lingvistică balto-slavă), «Вопросы языкознания», nr. 6/1954, p. 34.

9) Asupra acestei probleme vezi articolul nostru *Stadiul actual al cercetărilor în domeniul raporturilor lingvistice dintre balto-slavă și germanică*, «Romanoslavica», VI, 1962, p. 41—47.

10) Cf. și Б. В. Горнунг, Из истории изучения балто-славянских языковых отношений (Научная полемика 1911—1912) (Din istoricul studierii relațiilor lingvistice balto-slave. Polemica științifică din anii 1911—1912), în „Rakstu krājums veltījums akademiķim profesoram Dr. Jānim Endzelīnam viņa 85 dzīves un 65 darba gadu atcerei“ („Volum omagial J. Endzelin — cu prilejul împlinirii vîrstei de 85 de ani și a 65 de ani de activitate științifică“), Editura Academiei de Științe a R.S.S. Letone, Riga, 1959, p. 121.

se explică, probabil, prin pierderea sensului inițial al adjectivelor pronominale (**нов ыи, новаıа, новоıє**), adică a proprietății de a indica ceva cunoscut de mai înainte. Într-adevăr, în această epocă, întrebuințarea adjectivelor nehotărîte și a celor hotărîte devine confuză. Vechiul tip de adjective determinate dispare. În dialectele bulgărești din Banat s-au conservat pînă astăzi forme ca *благайта* (fem.), *благойто* (**n.**), *добрайта*, *добройто* etc. reprezentînd o fază intermediară în procesul de dezvoltare de la **благаıата** la *благата* și de la **благоıєго** la *благото*. De altfel, dispariția vechilor adjective pronominale din bulgară este explicată prin cauze de natură pur fonetică [11]).

Limbile slave de est deosebesc și astăzi două tipuri de adjective: lungi și scurte. Primele provin din adjective pronominale și sînt folosite mai ales pentru exprimarea raporturilor atributive. Celelalte reprezintă, în fond, vechiul nominativ al adjectivelor nominale și sînt utilizate cu valoare predicativă. Cf. în rusă: *новые идеи* „idei noi", dar *идеи новы* „ideile sînt noi". În bielorusă, adjectivul cu rol de predicat apare mai ales în forma sa plină [12]). Cf. *Я не такі вінаваты, як вы думаеце* „Eu nu-s, (chiar) așa vinovat, cum o credeți" (*вінаваты* este forma lungă a adjectivului — predicat). În ucraineană, formele scurte ale adjectivului constituie elemente arhaice; cele pline sînt predicate sau atribute [13]).

În limbile slave de vest formele pronominale ale adjectivului le-au înlăturat pe cele nominale și din contextele, unde aveau funcție predicativă. În extrem de puține cazuri s-au păstrat însă și unele forme nominale. Astfel, în poloneză, adjectivele pline *zdrowy* „sănătos", *gotowy* „gata" au și corespondente scurte: *zdrów*, *gotów* folosite ca nume predicative: *jestem gotów* „eu sînt gata", *bądź zdrów* „să fii sănătos".

Cît privește limbile baltice, trebuie să observăm că în lituaniană sînt folosite și astăzi ambele forme ale adjectivelor, numai că deosebirea inițială dintre ele începe să dispară [14]). Interesant de semnalat este faptul că graiurile lituaniene au pierdut — sau pierd treptat — declinarea pronominală, deosebindu-se sub acest raport de limbile slave.

„Ceva mai bine s-a păstrat deosebirea dintre formele declinării simple

---

11) Vezi și К. Мирчев, Историческа граматика на българския език (Gramatica istorică a limbii bulgare), Sofia, 1958, p. 160—161.

12) Т. П. Ломтев, Белорусский язык (Limba bielorusă), Editura Universității din Moscova, 1951, p. 118.

13) Cf. și Курс сучасної української литературної мови (Curs de limbă ucraineană literară contemporană), vol. II. *Sintaxa* (sub redacția lui L. A. Bulahovski), Kiev, 1951, p. 48.

14) Cf. și J. O t r ę b s k i, *art. cit.*, p. 34. În privința situației din limba lituaniană contemporană, în afară de studiile deja pomenite ale lui Z. Zinkevičius, vezi și A. V a l e c k i e n ė, *Dabartinės lietuvių kalbos įvardžiuotinių būdvardžių vartojimas* (Întrebuințarea formelor pronominale ale adjectivelor în limba lituaniană contemporană), în «Literatūra ir kalba» (Literatură și limbă), vol. II, Editura de Stat pentru literatură beletristică, Vilnius, 1957, p. 159—328. Cf. de asemenea Autoreferatul disertației de candidat A. В а л е ц к е н е, Употребление местоименных форм имен прилагательных в современном литовском языке, Vilnius, 1958

și compuse[15]) în letonă, dar aceasta se explică prin influența limbii germane" [16]).

Din discuția de mai sus, din alte fapte lingvistice[17]), dar mai cu seamă din asemănarea structurală și genetică a adjectivelor în limbile baltice și slave, nu ne rămîne decît să respingem ca inconsistente încercările de a atribui origine tîrzie și independentă acestei categorii gramaticale. Dacă în privința apariției adjectivelor pline în epoca balto-slavă unii dintre lingviști mai manifestă încă îndoieli sau rezerve (vezi mai sus), teza referitoare la proveniența lor în lituaniană și letonă după dezintegrarea comunității baltice (Z. Zinkevičius și alții)[18]) apare cu totul nefondată.

Concluzia noastră este că adjectivele hotărîte s-au format în perioada comunității lingvistice balto-slave, comunitate constituită după destrămarea unității indo-europene[19]). De aceea, cu balto-slava trebuie să procedăm tot așa cum procedăm și cu germanica, baltica sau slava comună: îi reconstruim formele (în cazul nostru numai unele din ele), pentru a-i explica istoria.

Nu este lipsit de interes să se știe că ideea apropierii și înrudirii dintre limbile slave și baltice a fost emisă cu mult înainte de apariția primelor cercetări comparative — istorice. Dar numai în secolul al XIX-lea și îndeosebi în cel de-al XX-lea au început a fi relevate concordanțe și afinități ori analogii de felul celor studiate în articolul de față.

Dar asemănări izbitoare există nu numai în morfologie, ci și în celelalte compartimente ale limbilor balto-slave. Cu excepția ramurii indo-iraniene, nu găsim alte grupuri indo-europene care să aibă atîtea trăsături comune.

Astfel, în ultimii ani au fost scoase la iveală numeroase afinități în domeniul flexiunii verbale. Merite deosebite în această privință au J. M. Endzelin, Chr. S. Stang, M. Leumann, J. Otrębski ș.a. Fenomenul este cu atît mai important, cu cît anterior se credea că între conjugarea slavă și cea baltică asemănările ar fi minime, dacă nu chiar neglijabile.

În lumina faptelor de care dispunem în prezent, se poate presupune că unitatea lingvistică balto-slavă, admisă, potrivit cronologiei acad. Vl. Gheorghiev, pentru mileniul al III-lea î.e.n., s-a scindat cu mult mai tîrziu decît comunitatea lingvistică indo-iraniană. În sec. X—XV, cînd apar primele monumente scrise în slavă și lituană, asemănările dintre limbile indiene și cele iraniene erau cu mult mai mici.

---

15) Adică *nominale* și *pronominale*, *scurte* și *lungi* (sau *pline*).

16) J. Otrębski, *art. cit.*, p. 34.

17) Vezi lucrările noastre, citate mai sus, în care sînt analizate și alte concordanțe lingvistice balto-slave. Tot acolo este cuprinsă și bibliografia (mai veche, mai nouă ori chiar recentă).

18) De exemplu, В. В. Иванов и В. Н. Топоров, Новое в литуанистике (Cercetări noi de lituanistică), în «Вопросы языкознания», nr. 1/1959, p. 110—112. La fel în Prefața fasc. 3 din «Вопросы славянского языкознания», Moscova, 1958, p. 3 (S. B. Bernstein, N. I. Tolstoi).

19) Vezi și A. Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves*, vol. I, Lyon — Paris, 1950, p. 14, care arată că flexiunea pronominală a adjectivelor se constituise deja în balto-slavă.

Deoarece în momentul de față majoritatea cercetătorilor înclină, orice s-ar spune, spre recunoașterea comunității lingvistice balto-slave, nu mai poate fi acceptată teza susținută de A. Meillet, K. Būga, A. Senn și V. Mažiulis, după care inovațiile caracteristice acestor idiomuri s-ar fi ivit independent și ar fi evoluat paralel.[20])

Fără îndoială, limba balto-slavă comună trebuie să ne-o imaginăm sub forma unui mănunchi de graiuri[21]).

După cum a arătat-o recent V. M. Illici-Svitîci[22]), concepțiile formulate în legătură cu problema vechilor raporturi lingvistice balto-slave la cel de-al IV-lea Congres Internațional al Slaviștilor se reduc, în linii generale, la trei.

1. Potrivit teoriilor elaborate de A. Meillet, A. Senn, W. K. Matthews și V. Mažiulis, limbile balto-slave n-au moștenit din indo-europeana primitivă tendințe de evoluție comună. Rezultă deci că nici nu poate fi vorba de o perioadă de unitate a lor.

2. Limbile balto-slave nu provin dintr-un dialect indo-european. Ele numai ulterior au venit în contact. După T. Lehr-Spławiński, epoca de comunitate balto-slavă ține de la sfîrșitul pînă la jumătatea celui de-al II-lea mileniu î.e.n. Cauza care a provocat dezvoltarea comună a acestor idiomuri a constituit-o substratul protofinougrian[23]). În afară de T. Lehr-Spławiński, această concepție mai este împărtășită de arheologul Witold Hensel și de antropologul Jan Czekanowski. Astfel, în lumina datelor furnizate de arheologie, W. Hensel a relevat existența comunității balto-slave pentru anii 1800 și 1200 î.e.n. între gura Niemenului, cotul Niprului, confluența Vistulei cu Sanul și peninsula Hel. În schimb, S. B. Bernstein consideră că acest contact a avut loc ceva mai tîrziu, și anume între anii

---

20) Comunitatea lingvistică balto-slavă este de alt ordin decît cea italo-celtică. În legătură cu aceasta vezi articolul nostru recent *Ipoteza unității lingvistice italo-celtice*, «Studii și cercetări științifice», Filologie, Academia R.P.R., Filiala Iași, XI (1960), fasc. I, p. 106—114.

21) Cf. și A. Vaillant, *op. cit.*, p. 14.

22) В. М. Иллич-Свитыч, Балто-славянская проблематика на IV международном съезде славистов (Problematica balto-slavă la cel de-al IV-lea Congres Internațional al Slaviștilor) «Вопросы языкознания», nr. 1 (1959), p. 139—141.

23) Cf. și darea de seamă asupra studiului lui T. Lehr-Spławiński, citat de noi mai sus, publicată în «Romanoslavica», IV (1960), p. 362 și semnată de E. Deboveanu și E. Lintz:

„Dialectele indo-europene din care s-au desprins cu vremea grupele lingvistice baltică și slavă nu constituiau încă în perioada destrămării comunităților lingvistice indo-europene o unitate dialectală omogenă, ci se compuneau dintr-o serie de graiuri înrudite cu numeroase diferențieri în domeniul structurii gramaticale.

Cercetarea trăsăturilor dialectale, care uneau pe strămoșii balticilor și slavilor, luați împreună sau separat, cu alte grupuri indo-europene face loc presupunerii că numai aceste trăsături nu puteau constitui garanția dezvoltării comune ulterioare balto-slave. Condițiile acestei comunități, bogat ilustrată prin inovații gramaticale și lexicale comune, au fost create abia după completa separare de celelalte grupuri indo-europene, pe teritoriile noi, în care expansiunea indo-europeană a găsit un substrat etnic și lingvistic comun. În urma asimilării substratului lingvistic s-a ajuns la crearea, în sînul dialectelor destul de diferențiate la început, a unor tendințe și particularități lingvistice comune, care au favorizat dezvoltarea lor ulterioară comună, timp de cel puțin cîteva veacuri".

1500 și 500 î.e.n. Apariția izogloselor comune slavilor și balților a fost explicată prin existența uniunilor lingvistice [24]). B. V. Gornung este de părere că unitatea balto-slavă a existat pînă la sfîrșitul mileniului al II-lea î.e.n., iar K. Moszyński — pînă la începutul e.n.

3. Balto-slava a constituit încă din epoca indo-europeană un grup dialectal care s-a scindat o dată cu separarea graiurilor protoslave. Dintre învățații care au îmbrățișat această concepție, menționăm aici pe Vl. Gheorghiev, J. Otrębski, V. V. Ivanov, V. N. Toporov, P. N. Tretiakov ș.a.

Dintre cele trei puncte de vedere, schițate aici mai sus, în prezent lupta se dă mai cu seamă în jurul ultimelor două. Din expunerea noastră s-a putut însă vedea că nu lipsesc nici partizanii celeilalte concepții (A. Senn, W. Mažiulis, Z. Zinkevičius ș.a.).

După ce am arătat că epoca de comunitate a limbilor balto-slave reprezintă, totuși, o realitate, se cuvine să pomenim doar că ea s-a destrămat în urma incursiunilor săvîrșite de popoarele germanice pe la începutul e.n. și stă în strînsă legătură cu migrațiunile goților din Scandinavia.

În lucrarea noastră prezentă am vorbit, pe baza unei inovații frapante, despre o perioadă destul de importantă din istoria nescrisă a limbilor și neamurilor balto-slave, despre acea epocă de interferență, care a urmat după scindarea indo-europenei comune.

În cercetările viitoare va trebui să se urmărească — mai mult decît pînă acum — elucidarea diverselor premise metodologice aplicabile azi în lingvistică. În afară de metoda reconstrucției interne și de alte principii puse la dispoziție de știința limbii, este neapărată nevoie să se facă apel la datele arheologiei, antropologiei și etnografiei [25]). Astfel, J. Czekanovski a demonstrat că antropologia confirmă existența comunității de evoluție a limbilor balto-slave. În sfîrșit, un loc ceva mai mare trebuie să revină toponimiei și hidronimiei, care, întocmai ca disciplinele auxiliare lingvisticii, procură un material extrem de prețios pentru studierea stărilor vechi de limbă.

К ВОПРОСУ О ПРОИСХОЖДЕНИИ МЕСТОИМЕННЫХ ФОРМ ИМЕН ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ В СЛАВЯНСКИХ И БАЛТИЙСКИХ ЯЗЫКАХ

Краткое содержание

В статье рассматривается происхождение местоименных прилагательных, составляющих, как известно, одну из характернейших особенностей славянских и балтийских языков.

24) Concepția aceasta a mai fost susținută de Chr. S. Stang, L. A. Bulahovski și P. Trost.

25) În această problemă să se vadă studiul recent al lui T. Lehr-Spławiński consacrat patriei primitive a slavilor От изток ли са дошли славяните? (De la răsărit au venit slavii?), publicat în «Български език», XI (1961), fasc. 1, p. 3—14.

По мнению автора, наряду с другими общими чертами лексического, синтаксического, словообразовательного, фонетического и морфологического характера, и данная грамматическая категория свидетельствует о наличии в прошлом особого периода единства славянских и балтийских племен. Это тем более правдоподобно, что в других индоевропейских языках мы нигде не встречаем местоименных прилагателных.

В ходе аргументации в работе особенно подчеркивается несостоятельность той концепции, согласно которой указанное морфологическое новообразование возникло совершенно иезависимо и в разные исторические этапы в славянских и балтийских языках.

В свете приведенных данных и их интерпретации ещё более невероятной становится точка зрения тех, которые допускают, что в балтийских языках местоименные прилагательные могли возникнуть позднее, после распада литовско-латвийского языкового единства.

В последней части своей статьи автор останавливается на вопросе о характере древнейших взаимоотношений славянских и балтийских языков.

CONSIDÉRATIONS SUR LA GENÈSE DES FORMES PLEINES DES ADJECTIFS EN SLAVE ET EN BALTIQUE

Résumé

Dans cet article on discute deux problèmes fondamentaux pour la grammaire comparée des langues balto-slaves : 1. la formation d'un des traits les plus caractéristiques de leur structure, c'est-à-dire, l'origine des adjectifs articulés et 2. le caractère des rapports linguistiques entre le slave et le baltique à l'époque ancienne.

L'auteur considère que, à côté des autres innovations essentielles en matière de grammaire, phonétique, formation des mots et, surtout, en vocabulaire, les adjectifs pleins remontent eux-aussi à l'épopue de la communauté linguistique balto-slave. Cette observation est d'autant plus plausible, qu'il n'y a pas de langue indoeuropéenne qui possède cette remarquable particularité morphologique

En fondant son point de vue, l'auteur de l'étude démontre que la théorie, selon laquelle en slave et en baltique les adjectifs pronominaux se sont développés autonome, n'est pas du tout justifiée. Enfin, encore plus erronée ets l'hypothèse des linguistes (par exemple, Z. Zinkevičius), qui se sont efforcés d'argumenter — mais ceci a été un raisonnement qui pèche par la base — qu'en lithuanien et en leton cette catégorie des mots s'est formée plus tard, à savoir après la scission du baltique commun.